

MAZİDE KALAN
TARSUS

Seyhan Çağlar EMEN

© Copyright 2025

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Yayınevi A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN 978-625-375-378-8	Sayfa ve Kapak Tasarımı Akademisyen Dizi Ünitesi
Kitap Adı Mazide Kalan Tarsus	Yayıncı Sertifika No 47518
Editör Dr. Kasım HIZLI	Baskı ve Cilt Göktuğ Ofset
Yazarlar Seyhan Çağlar EMEN	Bisac Code BIO026000
Yayın Koordinatörü Yasin DİLMEN	DOI 10.37609/akya.3549

Kütüphane Kimlik Kartı
Emen, Seyhan Çağlar.

Mazide Kalan Tarsus / Seyhan Çağlar Emen; ed. Kasım Hızlı.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2025.
200 s. : resim. ; 135x210 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253753788

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Yayınevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

TAKDİM

Baş döndürücü bir çağda yaşıyoruz. Her şey çok çabuk değişiyor ve eskiyor. Bu değişimden yaşadığımız şehirler de nasibini alıyor. Asırların ve nesillerin birikimiyle ortaya çıkan eserler, hatıralar ve değerler bir anda yok olabiliyor. Tarsus, değişimden en çok etkilenen ve zarar gören kadim şehirlerden biri.

Tarsus, yüz yıl içinde o kadar değişmiş ve dönüşmüş ki her kuşak farklı bir şehre gözünü açmış. İnsanlar, bir önceki neslin anlattıklarını anlayamaz duruma gelmiş. Bu durum, kültürün birikim meselesi olduğunu bilen ve bu uğurda çaba sarf eden insanlar için üzücü ve endişe verici bir mesele. Halkımız ise günlük meseleler ve geçim derdiyle meşgul olduğu için bunun farkında değil.

Seyhan Çağlar EMEN, Tarsus'un yaşayan hâfızası. Bildiklerini kayıt altına alarak gelecek nesillere aktarma derdinde olan bir kültür adamı. Tarsus'un son altmış yılında yok edilen tarihi eserleri, unutulmuş şahsiyetleri, şehre damgasını vuran olayları bu kitapta bir araya getirdi. Seyhan Hoca, tatlı ve acıkı üslubuyla şehrimizin unutulmuş tarihini bize aktarıyor.

Musab Group olarak Tarsus'un bugününü inşa ettiğimiz gibi geçmişini de ihyâ etmeyi amaçlıyoruz. Tarsus'un şehir kültürü ve kent bilincine değer katacağına yürekten inandığımız bu eserin yayınlandığını görmek bizleri son derece mutlu ediyor. Seyhan Hoca için ikinci bir ömür, bizler için ise değerli bir hazine niteliğindeki bu eserin Tarsuslu hemşehrilerimiz ve araştırmacılar için faydalı olacağı ümidindeyiz...

MUSAB GROUP

Yönetim Kurulu Başkanı

Usame AKGÜN

Katkılarıyla

ÖNSÖZ

Seyhan Çağlar EMEN'i, Tarsus'un yakın tarihine dair yazdığı makaleleriyle tanıdım. Sağlam hâfızası, güçlü kalemi, yer yer ironi ve hicvin eşlik ettiği mizahî üslubuyla tadına doyumaz yazılar yazıyordu. 2023'te yayınladığı *Tarsus Afgan Mahallesi* kitabını imzalayıp gönderme nezaketinde bulundu. Bu kitap vesilesiyle Tarsuslu olmama rağmen adını ilk kez duyduğum Afgan Mahallesi'nden ve sakinlerinin ilginç hatıralarından haberdar oldum.

Tanışmamızı ilerletince "Tarsus Tarihi ve Anılarım" başlıklı bir kitap projesinden bahsetti. Ben yayın için elimden gelen desteği vereceğimi söyleyerek her konuşmamızda Seyhan Hoca'yı teşvik etmeye çalıştım. Haddizatında onun teşvike ihtiyacı yoktu. Zaten günlerini okuyarak ve Tarsus'la ilgili yazılar yazarak geçiriyordu. Mum gibi durmadan etrafına ışık saçmaya çalışıyordu.

Seyhan Hoca'nın projesi, *Mazide Kalan Tarsus* başlığıyla yayınlandı. Kitapta Tarsus'un sosyal, ekonomik, eğitim ve kültür tarihine yer verdi. Çocukluğunun Tarsus'unda gezip dolaştığı park, bahçe ve piknik alanlarından bahsetti. Tarsus'un eğitim ve kültür hayatına damgasını vuran öğretmenlerini ve gölgede kalmış şahsiyetlerini tanıttı. Türkiye çapındaki edebiyat öğretmeni Şevket Kutkan'ı, Enver Paşa'nın hususî muhaberat müdürü Nâfiz Türkkan'ı ben ilk defa Seyhan Hoca'dan işittim ve bu kitapta okudum.

Seyhan Hoca, yirmi senede bir yıkılıp yeniden yapılan ve bir yapboza dönüşen Tarsus'un 1950-80 yılları arasındaki hallerini sunuyor kitabında. Yılcancık Mezarlığı birçok okurun ilk defa duyacağı hafıza mekânlarından biri. Şehrin tapusu niteliğindeki bu mezarlık, 1945 yılında yok edilmiş. Geriye hâfızası yok edilmiş bir şehir kalmış. Tarsus Müzesi'nde

Önsöz

bulunan Osmanlı dönemine ait bir mezar taşı, bu mezarlıktaki taş işçiliğinin ne derece yüksek bir estetiğe sahip olduğunun delili niteliğinde.

Seyhan Hoca, Tarsus'un son yetmiş yılının canlı tanığı. Olaylar, kişiler ve eserleriyle Tarsus'un son yarım asrı, elinizdeki kitapta kâh bir renk cümbüşü kâh bir ağıt hâlinde arz-ı endam ediyor. Bu eserin şehrimizde eksikliğini hissettiğimiz tarihi eser şuuru ve kent kültürünün artmasına vesile olacağını ümit ediyorum.

Kasım HIZLI

İstanbul

2025

İÇİNDEKİLER

Takdim	iii
Önsöz	v
Giriş.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ZAMANA DİRENEREN VE YOK OLAN MİRAS	5
İLKÇAĞ ESERLERİ	5
Donuktaş.....	5
Gözlüküle.....	6
Altından Geçme (Roma Hamamı).....	7
ROMA DÖNEMİ ESERLERİ	8
Baç Köprüsü	8
Kaleler ve Kaleiçi Mahalleler.....	8
Kleopatra (Deniz Kapısı).....	10
Kuzey Kapısı (Zafer Tâkı).....	11
St. Paul Kilisesi	12
Rum Ortodoks Kilisesi.....	13
RAMAZANOĞULLARI BEYLİĞİ ESERLERİ	13
Ulucami (Câmi-i Nûr).....	13
Kırkkâşık Bedesteni.....	14
OSMANLI ESERLERİ	15
Hükümet Konağı	15
CAMİLER VE MESCİDLER	17
Makâm-ı Şerif Camii.....	17
Küçük Minare (Melik Tahir) Camii	18
Tahtalı Cami	19
Câmi-i Cedîd (Hal, Miralay Ahmed Bey) Camii	19
Eshâb-ı Kef Mescidi	20
Niyazi Efendi Mescidi	21
Afgan Mescidi	21

İçindekiler

MEZARLIKLAR.....	22
Yok Edilen Hafıza: Yılcık Mezarlığı	22
Kiliseler	24
Meryem Ana Kilisesi.....	24
Hamamlar.....	26
Çeşmeler	27
Hanlar	29
TÜRBELER.....	30
Mencik Baba Türbesi.....	30
Muhammed Nureddin Türbesi.....	31
Hz. Şit Türbesi.....	31
Duâtepe Türbesi.....	31
Bilâl-i Habeşî Makamı	32
ZÂVİYE VE TEKKELER.....	32
Afgan Tekkesi.....	32
Çarşılar ve Pazarlar.....	34
MEDRESE VE MEKTEPLER.....	39
Sıbyan Mektepleri.....	39
Medreseler	39
Modern Eğitim Kurumları.....	40
Tarsus Rüşdiyesi.....	41
Azınlık Okulları.....	42
Yabancı Okullar	43
ESKİ MAHALLELER VE KÖYLER.....	43
TARSUS BELEDİYESİ.....	44
Eski Belediye-Halkevi Binası	45
TARİHİ FABRİKALAR	47
Mavromati Fabrikası	47
Rasim Dokur Fabrikası.....	48
TARİHİ BİNALAR.....	50
Ebuşuş Efendi Konağı.....	50
Pratik Kız Sanat Okulu	50
İstasyon Binası	51
Tarsus Gurebâ (Memleket) Hastanesi.....	52

Tarsus Ticaret ve Sanayi Odası	53
Eski Hal Binası	55
Eski Adliye Binası	56
Yeşiltepe (İtfaiye Tepesi)	57
Eski Ziraat Bankası.....	58
Eski İş Bankası Binası.....	59
Eski Osmanlı Bankası Binası.....	59
Un Değirmenleri.....	59
Dingler	61
Sadık Paşa Konağı.....	61
Kütüphaneler.....	62
Eski PTT Binası	62

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL HAYAT, KAYBOLAN MESLEKLER, UNUTULAN YÜZLER..... 65

KIŞLIK VE YAZLIK SİNEMALAR.....	65
Şar Sineması	65
Aile Sineması.....	67
Saray Sineması	67
Yeni Sinema	68
Kent Sineması.....	69
KONSERLER VE TİYATROLAR.....	69
PİKNİK ALANLARI (SAHREYE GİDİŞLER).....	72
Karabucak Ormanı.....	72
Pompa Piknik Alanı	73
Baraj Piknik Alanı	74
Eshâb-ı Kehf Ziyareti	74
Plaj Gezisi	75
Bayram Yeri.....	76
Ramazan Yardımları.....	78
BÜYÜK CADDELER	79
Atatürk Caddesi	79
Cengiz Topel Caddesi	81
Eski Hal Caddesi.....	83

İçindekiler

Adana Caddesi	84
Mersin Caddesi	85
Diğer Küçük Caddeler	86
KAYBOLAN VE YAŞAYAN MESLEKLER	87
Kerusacılar (Paytoncular).....	87
Boyan ve Boyancılar	88
Berberler	89
Palancılar ve Semerciler	91
Bakırcılık ve Kalaycılık	92
Köşkerlik ve Yemencilik	93
Çilingirlik.....	93
Nalbantlık	94
Demircilik.....	95
Dökümcülük	96
Sandıkçılık	97
Saraçlık.....	97
Tahin Masareciliği	98
Boltaç Zeytinyağı Masarası	99
Yol Tozu Getiren Arabacılar	100
TARSUS'TA TEMÂYÜZ ETMİŞ KİŞİLER	100
Hancı Abdo Olayı.....	100
Mehmed Ziya Bey.....	102
Buharalı Abdullah Aker Hoca	103
Nureddin Nemengânî	104
Abdûlmecit Özfırat Hoca	105
Prof. Dr. Orhan Cavit Tütengil	106
Şair Refet Körüklü	106
Celal Kargılı.....	107
İlhan Egemen Darendelioğlu	108
Ali Güngör.....	108
Kasım Gülek.....	109
Dr. Hüsnü Erdem.....	110
Dr. Mehmet Gülsayın.....	111
Dr. Hayri Altay.....	111

Şadi Eliyeşil.....	112
Tarsus Hayırlar Yaptırma Derneği.....	112
Mahmut Şevket Kutkan	113
Náfız Türker	114
Kasım Ekenler	116
M. Abdurrahman Barutçu ve Ailesi.....	116
Arap Hasan Ülkü.....	118
Lütfi Oğuzcan.....	118
Adile Hala.....	119
Yahya Turhan	120
Enis Alpaytaç Hoca	121
Türkistanlı Hacı Yoldaş.....	122

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HATIRALAR ARASINDA TARSUS.....	123
Löp Löp Suphi.....	125
Rabah Efendi.....	126
Röntgenci Dr. Ahmet Erçin.....	127
Keklik ve Mukallitler.....	127
Şehit Pilot Şükrü Öztürk.....	128
Saka Mehmet.....	129
Hayyo Oğlu.....	130
Kayserili Mehmet Emmi.....	131
Mahalle Bakkalları.....	132
Hayrat Çeşmeler	132
Bulgur Dingi ve Meydanı	133
Mahallemizdeki İlginç Kişiler ve Olaylar	134
Sonuç	184
Kaynaklar	185
Özgeçmiş	186

KAYNAKLAR

Arşiv Kaynakları

- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Y.E-E.d, 438/2.
T. C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 180-9-0-0/95-465

Makale ve Kitaplar

- Abdullatif Karaca, *Buharalı-Tarsusî Üstad Hâfız Hacı Abdullah Aker Hocaefendi*, Ekrem Matbaası, Adana 2015.
Abdullah Poş, “Osmanlı Döneminde Tarsus (1516-1923)”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005 (1), s. 243.
Ahmed Akgündüz, *Arşiv Belgeleri Işığında Tarsus Tarihi ve Eshâb-ı Kehf*, Tarsus Ticaret ve Sanayi Odası, İstanbul 1993.
Ali Pamuksüzer, *Tarsus’un Değerleri*, Tarsus Belediyesi Yayınları, Tarsus 2008.
Hikmet Öz, *Yakın Tarihte Tarsus 1850-2000*, Alev Dikici Basım ve Ambalaj Sanayi, Adana 2012.
Kemal Duru, *Geçmişten Günümüze Evliya Enbiya Şehri İlim Merkezi Tarsus’ta Kitabeler*, Murat Kitabevi, Ankara 2012.
Sacit Uğuz, *Meşrutiyetten Cumhuriyete Tarsus (1876-1923)*, TTK Yayınları, Ankara 2019.
Seyhan Çağlar Emen, *Tarsus Afgan Mahallesi*, Giriş Kırtasiye ve Dijital Baskı Merkezi, Adana 2023.
Sibel Orhangazi, “330 Numaralı Tarsus Şeriyeye Siciline Göre XIX. Yüzyılın Sonlarında Tarsus”, *Çukurova Araştırmalar Dergisi*, 2015 (1), s. 87.

Dijital Kaynaklar

- İBB Atatürk Kitaplığı, Krt_009979
İBB Atatürk Kitaplığı, Mimar Hüsrev Tayla Arşivi, Foto_047821-1
İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Sultan II. Abdülhamid Fotoğraf Albümleri, 90567/0143
Salt Araştırma, TASUH0765